Ympäristöministeriö/ISO/Anna-Maija Pajukallio 11.10.2024

VASTAUKSIA VALTIOVARAINVALIOKUNNAN ASUNTO- JA YMPÄRISTÖVALIOKUNNASSA ESITETTYIHIN KYSYMYKSIN

Valtiovarainvaliokunnan asunto- ja ympäristöjaoston TAE-kuulemisessa 4.10.2024 käsiteltiin kiertotaloutta. Tämä herätti keskustelua ja kysymyksiä EU:n kiertotaloussääntelyn toimeenpanon resurssoinnista. Alla lisätietoa resurssitarpeista.

Hallitus on linjannut kehysriihessä keväällä 2024 seuraavasti: Hallitus arvioi uusien tehtävien resursointia osana vuoden 2025 talousarvioesityksen valmistelua. Erityisesti laajempien EU:sta tulevien lisätehtävien (mm. ilmasto- ja ympäristövelvoitteet, kriittisen infrastruktuurin kriisinkestävyys (CER), kyberturvallisuus (NIS2), hiilirajamekanismiasetus (CBAM)) osalta ministeriöiden tulee esittää yhteen sovittaen vuoden 2025 talousarvioehdotuksissaan keinot kyseisten lisätehtävien hoitamiseksi nykyisiä tehtäviä vähentäen tai niiden tuottavuutta lisäten. Yksittäisten ja/tai ainoastaan omaa hallinnonalaansa koskevien lisätehtävien osalta ministeriöt valmistelevat ehdotuksen siitä, mistä nykyisistä tehtävistä luovutaan tai tehtävien tuottavuutta lisätään uusien tehtävien vastapainoksi.

Tiukassa taloustilanteessa on tärkeää säästää. Säästöt aiheuttavat kuitenkin huolta EU:n kiertotalouslainsäädännön täytäntöön- ja toimeenpanossa. Resursointihuolet liittyvät erityisesti asetusmuotoisena annettavaan sääntelyyn.

Koko tuotteen elinkaaren kattavat asetukset lukuisine uusine velvoitteineen ovat yleistyneet. Vaikka asetukset ovat sellaisenaan suoraan sovellettavaa sääntelyä, edellyttävät ne kuitenkin merkittävää kansallista täytäntöönpanosääntelyä ja toimeenpanotyötä. Valtaosaan säädöksistä liittyy komission täytäntöönpanosäädöksiä tai delegoituja säädöksiä, joista neuvotellaan komission kanssa ministeriö- tai virastotasolla. Markkinavalvontatehtävät, tuottajavastuun valvontatehtävät, ilmoitettujen laitosten viranomaistehtävät ja raportointitehtävät tyypillisesti lisääntyvät ja monet niistä edellyttävät uusien tietojärjestelmien rakentamista ja käyttöönottoa. Säädökset saattavat myös sisältää täysin uudentyyppisiä velvoitteita talouden toimijoille (esim. asianmukaisen huolellisuuden vaatimus, tuotepassit ym.), jotka edellyttävät uudenlaista valvontaa. Markkinavalvontatehtäviin liittyy myös valvontaan liittyviä kulutusmenoja (kuten testaus). **Asetusten kyseessä ollen viranomaiset tulee nimetä nopeasti asetuksen hyväksymisen jälkeen ja neuvontarve toimijoiden suuntaan on välitön**. Näiden säädösten täytäntöön- ja toimeenpano ilman lisäresursseja on haastavaa.

Direktiivien osalta täytäntöönpano on asetuksia hitaampaa ja vaikka resurssitarpeita on, niihin varautumiseen on jonkin verran enemmän aikaa.

Vuoden 2025 talousarvion kannalta olennainen on EU:n akkuasetuksen markkinavalvontatehtävien toimeenpano.

<u>EU:n akkuasetus</u>

Akuutti esimerkki on **HE jätelain muuttamisesta** HE 103/2024 vp, joka sisältää myös EU:n akkuasetusta koskevan markkinavalvontatehtävän osoittamisen Tukesille. HE oli tarkoitus antaa budjettilakina, mutta tästä jouduttiin luopumaan.

- Markkinavalvontaa edellyttävät artiklat ja niitä täydentävät delegoidut säädökset tulevat voimaan useana peräkkäisenä vuotena alkaen 18.2.2024, viimeisten vaatimusten tullessa voimaan komission delegoitujen säädösten aikataulusta riippuen 18.8.2033 tai tämän jälkeen.[1]
- Tukes on arvioinut akkujen ja paristojen markkinavalvonnan lisävoimavarojen tarpeeksi vuodelle 2025 4 htv (360 000 euroa) sekä kulutusmenot 200 000 euroa (yhteensä 560 000 euroa). Lisäksi Tukes on arvioinut asianmukaisen huolellisuuden valvontatehtävän lisävoimavaratarpeeksi 2 htv (180 000 euroa) sekä 20 000 euroa kulutusmenoihin.

Lisäksi akkuasetuksen tuottajavastuuluvun täytäntöönpano edellyttää ensi vuodelle Pirkanmaan ELY-keskuksen osalta tietojärjestelmämuutoksia (kustannusarvio 200 00 euroa)

<u>Ympäristöministeriön vastuulla olevat muut EU:n kiertotalouteen liittyvät säädökset, joihin liittyy merkittävää resurssitarvetta</u>

- **EU:n jätteensiirtoasetus** – voimaan keväällä 2024 ja sovellettava keväästä 2026 alkaen
    - edellyttää kansainvälisten jätesiirtojen sähköisen järjestelmän päivittämistä uusien EU-vaatimusten mukaiseksi sekä järjestelmän yhteensovittamista EU:n yhteiseen keskusjärjestelmään
    - aiheuttaa kertaluonteisen 80 000 € suuruisen rahoitustarpeen Suomen ympäristökeskukselle vuosien 2025-2026 aikana
- **EU:n pakkaus- ja pakkausjäteasetus** - hyväksytään loka/marraskuussa
    - jäsenmaiden tulisi ilmoittaa komissiolle jo 5 kk asetuksen voimaantulosta toimivaltaiset viranomaiset (tuottajavastuuviranomainen, markkinavalvontaviranomainen, innovatiivisten pakkausten arviointi sekä uudeelleenkäyttövelvoitteiden ja muovikassien vähentämisen täytäntöönpano, valvonta, ja raportointi)
        - alustava arvio markkinavalvontaan liittyvästä resurssitarpeesta on 4-6 htv, lisäksi Pirkanmaan ELY-keskukselle ja mahdollisesti muille viranomaisille kokonaan uusia viranomaistehtäviä sekä järjestelmäkuluja
- **EU:n ajoneuvojen kiertotalousasetus**
    - neuvottelut jatkuvat Unkarin pj-kaudella
    - tulee sisältämään merkittäviä viranomaistehtäviä LVM:n ja YM:n hallinnonalalla.
- **Jätedirektiivin muuttaminen elintarvikejätteiden ja tekstiilien osalta** – trilogivaiheessa
    - täytäntöönpanon myötä uusia tuottajavastuutehtäviä PIR-elylle
- **Ympäristöväitteitä koskeva direktiivi**
    - Trilogit käynnistyvät marraskuussa

[1] Asetuksen mukaiset uudet markkinavalvontatehtävät pitävät sisällään mm. seuraavia asioita: *Kestävyys-, turvallisuus-, merkintä- ja tietovaatimukset (artikla 5), aineita koskevia rajoitukset (artikla 6), sähköajoneuvojen ajovoima-akkujen, ladattavien teollisuusakkujen ja kevyiden liikkumisvälineiden akkujen hiilijalanjälki-ilmoitus (artikla 7), kierrätettyä sisältöä koskevat vaatimukset (artikla 8), yleiskäyttöisten kannettavien akkujen ja paristojen sekä ladattavien teollisuusakkujen, kevyiden liikkumisvälineiden akkujen ja sähköajoneuvojen ajovoima-akkujen suorituskyky- ja kestovaatimukset (artikla 9 ja 10), kannettavien akkujen ja paristojen ja kevyiden liikkumisvälineiden akkujen irrotettavuutta ja vaihdettavuutta (artikla 11), kiinteiden akkupohjaisten energiavarastojärjestelmien turvallisuus (artikla 12), akkujen ja paristojen merkintävaatimukset (artikla 13), IV-luvussa säädetty vaatimustenmukaisuus, EU-vaatimustenmukaisuusvakuutus (artikla 18), CE-merkinnän kiinnittämistä koskevat säännöt ja edellytykset (artikla 19). 39 artiklassa säädettyjen valmistajien velvollisuuksien noudattaminen, akkukennojen ja akkumoduulien toimittajien velvollisuuksien noudattaminen (artikla 39), valtuutettujen edustajien velvollisuuksien noudattaminen (artikla 40), maahantuojien velvollisuuksien noudattaminen (artikla 41), jakelijoiden velvollisuuksien noudattaminen (artikla 42), jakelupalvelujen tarjoajien velvollisuuksien noudattaminen (artikla 43), tapaukset, joissa valmistajan velvollisuuksia sovelletaan maahantuojiin ja jakelijoihin (artikla 44), talouden toimijoiden velvollisuuksien noudattamista, jotka saattavat markkinoille tai ottavat käyttöön akkuja tai paristoja, jotka on valmisteltu uudelleenkäyttöön tai käyttötarkoituksen muuttamiseen tai joiden käyttötarkoitus on muutettu tai jotka on uudelleenvalmistettu (artikla 45) VII luvussa säädettyjä akkuja ja paristoja koskevan asianmukaisen huolellisuuden toimintapolitiikkoja koskevien talouden toimijoiden velvollisuuksien noudattaminen, X luvussa säädetty unionin markkinavalvonta ja unionin suojamenettelyt, IX luvussa säädetty digitaalisen akkupassin noudattamisvelvollisuus*

- Nimettävä toimivaltainen viranomainen tai useampia. Toimivaltaisiksi viranomaisiksi kaavailtu alustavasti Kilpailu- ja kuluttajavirastoa ja asiantuntijaviranomaiseksi Suomen ympäristökeskusta.
- Viranomaisen tehtävänä on väitteiden valvonta ja raportointi sekä valitusten käsittely. Markkinoilla on suuri määrä ympäristöväittämiä.
- Resurssitarve täsmentyy valmistelun aikana ja ajoittuu vuodesta 2026 eteenpäin.

<u>Työ- ja elonkeinoministeriön vastuulla olevat kiertotalouteen liittyvät EU-asetukset, joihin liittyy merkittäviä ympäristötehtäviä, joiden resursointi ja työnjako on vielä auki</u>

- **EU:n ekosuunnitteluasetus** tuli voimaan heinäkuussa 2024. Asetus on puitesääntelyä, jonka nojalla komissiolla on toimivaltaa antaa tuoteryhmiä koskevia delegoituja säädöksiä tuotteille asetettavista tarkemmista ekosuunnitteluvaatimuksista. Asetuksen soveltamisala on laaja ja sen tavoitteena on tehdä kestävistä tuotteista normi EU:n sisämarkkinoilla ja vähentää tuotteiden elinkaaren aikaista ympäristökuormaa. Energiatehokkuuden lisäksi tuotteille voidaan asettaa uudenlaisia kiertotalouteen liittyviä ekosuunnitteluvaatimuksia. Puitesääntelyluonne, komission aiempaa merkittävämpi toimivalta ja laajeneva soveltamisala haastavat nykyisiä kansallisia rakenteita. Asetuksesta seuraa myös uusia viranomaistehtäviä, jotka tulee panna kansallisesti täytäntöön. Tuoteryhmiä koskevien delegoitujen säädösten valmistelu ja toimeenpano vaativat resursseja. Delegoituja säädöksiä on arvioitu annettavan vuoteen 2030 mennessä useita kymmeniä. Näiden merkitys Suomelle vaihtelee tuoteryhmittäin. Asetuksen soveltaminen alkaa vaiheittain. Ensimmäiset delegoidut säädökset voivat tulla voimaan 19.7.2025 ja niiden soveltaminen alkaa 18 kk:n päästä voimaantulosta.
- **Kriittisiä raaka-aineita koskeva asetus (CRMA)** hyväksyttiin keväällä 2024. Asetuksessa on mm. kiertotaloutta koskeva osio, jossa edellytetään laadittavan kriittisten raaka-aineiden kiertotaloutta koskeva kansallinen suunnitelma/suunnitelmia. Täytäntöönpanosäädöksen valmisteluun ja EU:n raaka-ainetoimikunnan alatyöryhmään osallistuminen vaatii myös resursseja YM:stä. Asetus vaatii resursseja myös TEMin hallinnonalalla, sillä se edellyttää esimerkiksi hylättyjä kaivannaisjätealueita koskevan julkisen tietokannan perustamista sekä raaka-ainepotentiaalisten kaivannaisjätealueiden tutkimista. Lisäksi asetus edellyttää eräiden kriittisten raaka-aineiden kiertotaloutta edistävien tuotevaatimusten markkinavalvonnan toteuttamista.